

Sisäministeriö
kirjaamo@intermin.fi

Lausunto

Mikko Hiltunen
Valmistelujaoston sihteeri
Sisäministeriö
mikko.hiltunen@intermin.fi

20.08.2020

Kuulemispyyntö, pelastuslain uudistamisen esiselvityshanke

Sisäministeriön asettama varautuminen poikkeusoloihin ja väestönsuojelu -jaosto on pyytänyt Huoltovarmuuskeskukselta näkemyksiä pelastuslain varautumista ja väestönsuojelua koskevien säännösten uudistamistarpeista (Kuulemispyyntö 17.06.2020, SMDno-2019-2078). Huoltovarmuuskeskus esittää näkemyksensä seuraavaa:

Yleistä

Nykyinen pelastuslaki on hyvin onnettomuuskeskeinen. Suomen voimassa oleva kansallinen riskiarvio sekä alueelliset riskiarviot korostavat kuitenkin nykyään myös muun tyyppisiä uhkia ja vaaroja, jotka kohdistuvat väestöön sekä omaisuuteen. Esimerkkeinä voidaan mainita mm. voimahuollon, vesihuollon sekä elintarvikehuollon vakavat häiriöt. Vaikka nämä eivät olisikaan puhtaasti onnettomuuslähtöisiä tilanteita, näillä tilanteilla saattaa olla vakavia vaikutuksia alueen väestölle, jolloin tilanteiden pitkittyessä ihmiset saattavat tarvita suojelua tai pelastamista vaaralta.

Tämän johdosta Huoltovarmuuskeskus esittää lisättäväksi lain tavoitteeseen sekä pelastustoiminnan määritelmään muun vakavan vaaran nykyisessä laissa olevan onnettomuuden lisäksi. Esimerkiksi ”pelastustoiminnalla tarkoitetaan kiireellisiä tehtäviä, joiden tarkoituksena on pelastaa ja suojata ihmisiä, omaisuutta ja ympäristöä onnettomuuden tai muun vakavan vaaran uhatessa tai sattuesssa sekä rajoittaa onnettomuudesta tai muusta vakavasta vaarasta aiheutuvia vahinkoja ja lieventää onnettomuuden seurauksia”.

Huoltovarmuuskeskus vastustaa kuitenkin pelastuslain muuttamista siten, että pelastuslakiin lisättäisiin uusi määritelmä ”siviilivalmius”, siten että sisäministeriön, pelastustoimen tai pelastuslaitosten tehtävänä olisi sen ohjaaminen, johtaminen tai koordinoiminen. Yleisen eurooppalaisen sekä Naton käsityksen mukaan siviilivalmiudella tarkoitetaan kykyä ylläpitää yhteiskunnan elintärkeitä toiminnot, väestön perushuolto ja valtion toimintakyky kriisitilanteessa, sekä tuki puolustusvoimille näiden sodanajan tehtävissä. Näin ollen siviilivalmius terminä ja toimintana pitää sisällään mm. paljon huoltovarmuuteen liittyviä kokonaisuuksia, joiden ohjaaminen, johtaminen ja kehittäminen sekä yhteensovittaminen kuuluvat esimerkiksi lain huoltovarmuuden turvaamisesta (1390/1992) mukaan myös muiden ministeriöiden sekä Huoltovarmuuskeskuksen toimialaan.

Nykyisiin pykäliin liittyvät muutostarpeet

Kunnan valmiussuunnittelun tukeminen

Voimassa olevan pelastuslain 27 §:ssä säädetään alueen pelastustoimen ja pelastuslaitoksen tehtävistä. Pykälän 3 momentin 2 kohdan mukaan pelastuslaitos tukee pelastustoimen alueeseen kuuluvan kunnan valmiussuunnittelua, jos siitä on kunnan kanssa sovittu. Tämän perusteella nykyisin Huoltovarmuuskeskuksen tietojen mukaisesti 19/22 laitosta on sopinut alueensa kuntien kanssa kuntien valmiussuunnittelun tukemisesta.

Useiden projektien (mm. Kuntaliiton Kuntien jatkuvuudenhallintaprojektin projektikertomus sivu 12, johtopäätökset) sekä valtakunnallisten selvitysten mukaan ulkoisen tukemisen tarve kuntien varautumiseen sekä valmiussuunnitteluun on ilmeinen. Tämä tuki on keskeistä yhteiskunnan toimintavarmuuden sekä väestön selviytymisen kannalta. Huoltovarmuuskeskuksen näkemyksen mukaan tämä tuki tulee varmistaa myös tulevaisuudessa. Täten kuntien valmiussuunnittelun tukeminen, jos siitä on kunnan kanssa sovittu, tulee säilyttää pelastuslaitosten lakisääteisenä tehtävänä myös pelastuslain päivityksen jälkeen.

Koulutus

Pelastuslain nykyinen luku 10 (Väestönsuojeluun varautuminen ja väestönsuojelukoulutus) on termeiltään ja sisällöltään osittain vanhahtava. Huoltovarmuuskeskus esittää, että luvussa puhuttaisiin varautumisesta ja varautumiskoulutuksesta. Myös luvun sisältö olisi tarkastettava laajempaa varautumista kuin pelkästään väestönsuojelua koskevaksi. Luvussa on kuitenkin säilytettävä edelleen omina pykälinään myös väestönsuojelua koskevat velvoitteet, esimerkiksi yhteistoiminta väestönsuojeluun varautumisessa (nykyisen lain 65§) sekä Geneven yleissopimusten mukainen suojelu (nykyisen lain 66§).

Väestönsuojat

Huoltovarmuuskeskuksen näkemyksen mukaan ei ole esitettävissä näkökohtia, jotka puoltaisivat väestönsuojien rakentamisen keventämistä entisestään. Väestönsuojelu on osa uskottavaa puolustusta ja väestönsuojat ovat väestönsuojelutyön sekä yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden keskeinen osatekijä. Näin ollen väestönsuojarakentamista on perusteltua jatkaa.

Erityisesti vanhimmat väestönsuojat edellyttävät kuitenkin peruskorjausta sekä erinäisten selvitysten mukaan suojien kunnossapito on usein ollut puutteellista. Huoltovarmuuskeskus esittää lain 74 §:än lisättäväksi informatiivisen viittauksen siitä, että "väestönsuojan omistaja on velvollinen huolehtimaan väestönsuojan kunnosta siten, että tarvittaessa suoja on käyttöönotettavissa ilman merkittäviä korjauksia". Käyttöönoton vaatimuksista sekä väestönsuojan teknisistä yksityiskohdista annettaisiin tarkempia säännöksiä sisäministeriön asetuksella.

Uusien säännösten tarve

Oman toiminnan varmistaminen ja materiaallinen huoltovarmuus

Huoltovarmuuskeskus esittää, että lakiin lisättäisiin pelastustoimen ja pelastuslaitosten tehtäväksi nykyisten lakisääteisten tehtävien lisäksi oman toiminnan varmistaminen kaikissa tilanteissa sekä oman materiaallisen huoltovarmuuden turvaaminen. Tarkemmin oman toiminnan varmistaminen sekä aika, jonka pelastuslaitoksen tulee kyetä toimimaan itsenäisesti, määriteltäisiin pelastuslaitoksen palvelutasopäätöksessä. Palvelutasopäätöksessä myös kuvattaisiin kehittämissuunnitelma päätöksessä määriteltyn tasoon pääsemiseksi, mikäli pelastuslaitoksen oman toiminnan varmistamisessa tai pelastuslaitoksen materiaalisessa huoltovarmuudessa havaitaan puutteita. Vaihtoehtoisesti tästä kokonaisuudesta voisi laatia pelastuslakiin oman pykälän.

Alueen varautumisen yhteistyörakenteet

Yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaisesti uhkien dynaamisuus edellyttää uusia toimintatapoja sekä laaja-alaista turvallisuustoimijoiden yhteistyötä. Edelleen strategian mukaan varautumisen yleisen prosessin yhteensovittamiseksi ja toteuttamiseksi tarvitaan koko yhteiskunnan sekä jokaisen maakunnan, kunnan ja yhteisön osalta turvallisuustoimijoiden yhteistyöfoorumit, kuten valmiustoimikunnat.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia painottaa, että alueellista yhteistyöfoorumia organisoitaessa huomioidaan tarkoituksenmukaisella tavalla olemassa olevat yhteistyömallit ja hyvät käytännöt alueelliseen ja paikalliseen yhteistyöhön niin, että vältetään päällekkäinen toiminta ja varmistetaan yhtenäinen laatu.

Tämän johdosta Huoltovarmuuskeskus korostaa, että pelastuslakiin tulisi laatia uusi pykälä, jonka mukaisesti pelastuslaitoksen tulisi huolehtia sekä varmistaa yhteistyössä muiden alueen turvallisuustoimijoiden kanssa, että alueella toimii alueellinen varautumisen yhteistyörakenne. Yhteistyörakenteessa olisi huomioitava tarkoituksenmukaisella tavalla olemassa olevat yhteistyömallit ja hyvät käytännöt. Tarvittaessa pelastuslaitoksen olisi koordinoitava alueellisen varautumisen yhteistyörakenteen perustamista sekä toimintaa, ellei siitä muuta ole sovittu tai sitä muutoin ole järjestetty. Lisäksi uuden pelastuslain pykälän mukaan pelastuslaitoksen olisi osallistuttava säännöllisesti alueen varautumisen yhteistyörakenteisiin sekä tuotava niiden käyttöön oma asiantuntemuksensa.

Janne Känkänen
va. Toimitusjohtaja

Jaakko Pekki
Valmiusasiamies